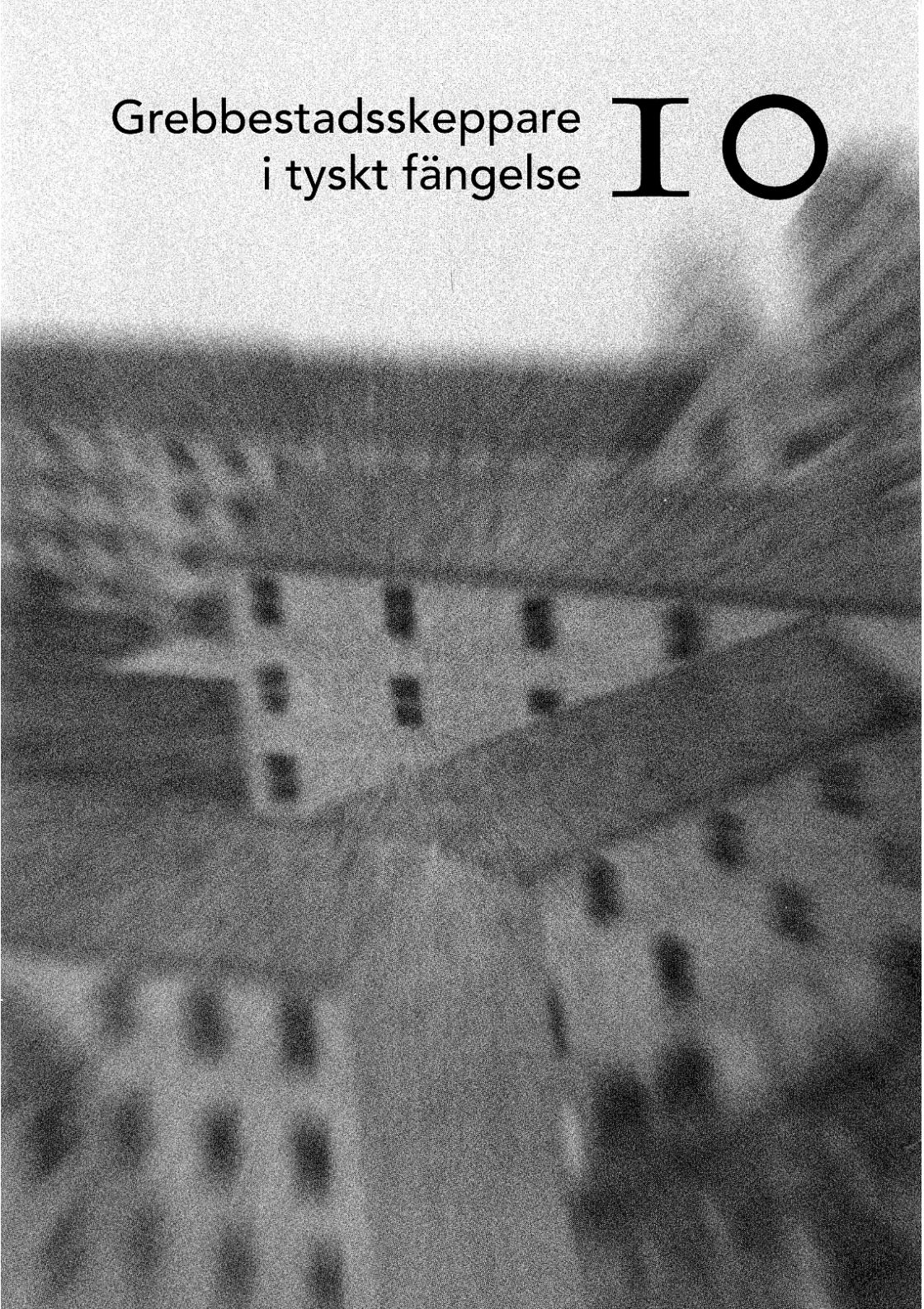

Grebbestadsskeppare
i tyskt fängelse

I O

Svantes norska äventyr

När andra världskriget bröt ut fortsatte de svenska motorseglarna att trafikera de hamnar som de hade kört på i många år. Något annat val hade de inte. Norska och danska hamnar var vanliga mål för de små fraktarna. Trots bristen på brännolja, mineringar, släckta fyrar och det faktum att den tyska ockupationsmakten många gånger ifrågasatte båtarnas trafik fortsatte den.

Det var ingen hemlighet i de bohuslänska kustsamhällena att båtarna ibland smugglade mat och andra förnödenheter, brev och tidningar till Norge. På hemvägen smugglades brännolja och ibland också flyktingar. På bryggorna i Strömstad, Koster, Grebbestad, Fjällbacka, Hamburgsund, Heestrand, Smögen, Kungshamn, Lysekil och Klädesholmen satte man under kriget iland flera hundra flyktingar.

Ansvaret för detta hade båtarnas skeppare som i regel gjorde detta utan någon ekonomisk vinning. Istället utsatte de sig själva för stor fara. Ett femtontal svenska skeppare och besättningsmän greps av tyskarna. Några dömdes till fängelse på *Grini* medan andra släpptes efter förhör.

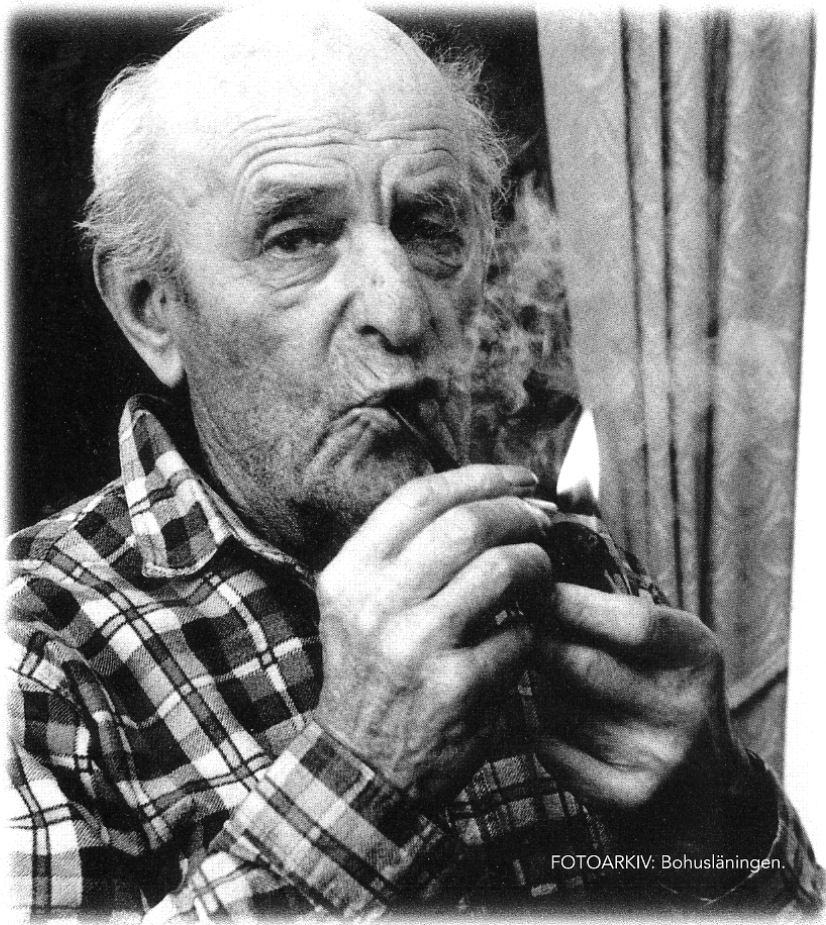
Någon gång på 80-talet besökte jag skepparen Svante Stenqvist i Grebbestad som under kriget med sin kutter *Fertile* och en besättningsman seglade på Norge, Danmark och Tyskland.

Seglade för Judiska församlingen

Minfälten och drivande minor upplevde inte Svante som någon fara. I början oroade synen av en mina, men med tiden blev man van. Många laster gick från Lübeck med salt till Norge. Innan avgång var det ett farligt letande efter flyktingar ombord. De tyska soldaterna som kom ombord stack ner långa spjut i saltlasten för att känna efter om lasten innehöll något förbjudet.

Från Göteborg tog kuttern *Fertile* med sig brev, tidningar och matpaket som gömdes i maskinrummet och som under mörker togs iland i norska hamnar.

I Göteborg fick de ibland gods som illegalt skulle tas in i Norge. Avsändare var den Judiska församlingen i Göteborg. Svante fick där också direktiv om att försöka få med någon person när han lämnade Norge. Svante visste också att en båt från Ulebergshamn, det kan ha varit Wikströms Havsörn, hade en besättningsman som var mycket involverad i just den trafiken som hade Judiska församlingen som uppdragsgivare.

Svante Stenqvist i Grebbestad seglade på Norge under kriget.

Motståndsmän till Lysekil

Svante Stenqvist berättade:

”En annan ”last” som lossades i Sverige var två man från norska motståndsrörelsen. De kom ombord i Heröya och jag satte i land dem vid Fridhems varv i Lysekil. De gick sedan till Stadshotellet i staden för att träffa representanter från Norgehjälpen i Sverige. En Resöskuta hämtade sedan männen som väntade vid en byggnad intill kyrkogården i Lysekil.

Det var heller ingen hemlighet bland ortsbefolkningen att det samlades in saker till motståndsrörelsen. Dessa lagrades i konservfabriken i Grebbestad. Grejerna kom från olika delar av Sverige. Fabrikschefen Kjellsson på fabriken tog hand om godset som kom från privatpersoner, företag, Norgehjälpen och svenska staten.

Tull, kustbevakning och polis var informerade, och även landsfiskalerna Wilholm i Strömstad och Halvardsson i Grebbestad var viktiga länkar i ”exporten”. Någon gång var jag inne i Havstenssund och lämnade en flykting som togs om hand av Arvid Bräck som skötte mottagningen på den svenska sidan.

Unga pojkar inkallades

Praxis när vi kom till tyskockuperade hamnar var att soldater med ett befäl kom ombord för kontroll. Soldaterna blev allt yngre ju längre kriget pågick. Det var i regel bra pojkar som mot sin vilja hade skickats till Norge. Dessa unga soldater tog gärna emot några paket cigaretter medan vi tog i land våra ”paket”. Ibland fanns det dock smuggelgods som var betydligt viktigare – och farligare att frakta. I Grebbestad tog jag med en resväska fylld med armépistoler och revolverar. Vi gick tomma till Oslo för att där lasta massa till Tyskland. Jag tog en hyrbil med väskan till en adress i norra delen av Oslo där en person tog emot den.

Greps av tyskarna efter tips från angivare

De norska nazisterna var de som vi mest måste se upp med. En resa kom vår norske mäklare ner med handlingar om lasten. Dessutom lämnade mäklaren ett viktigt brev som skulle till Sverige. En norsk nazist, som stod i ett fönster med en kikare, såg detta eftersom vi stod på däck. En stund senare såg jag att mäklaren på väg från kajen greps av några soldater. Andra soldater rusade ombord till oss och en officer förklarade att jag och min bästeman Stanley Smith från Hamburgsund var anhållna. Innan dess hade jag knycklat ihop brevet och tryckt ner det i ett oljetråg i maskinrummet. Jag frågade varför vi skulle gripas men fick inget svar. En bil rullade fram och med en soldat vid varje sida kördes vi iväg.

Vi kom till något slags kontor där de ställde frågor på norska. Nu stod det klart för tyskarna att jag var skepparen och att Stanley var besättningsman. Därefter kördes han tillbaka till båten.

För mej gick resan vidare till Victoria Terrasse som jag visste var tillhåll för Gestapo. Jag låstes in i en ensamcell och fick mat två gånger per dag. Maten var knapp och undermålig.

Den andra dagen låstes dörren upp och jag fick traska med några soldater till en annan våning i byggnaden. I rummet fanns några tyska civilklädda män, samt en norrman. De ville veta vad jag hade för kontakter i Sverige och Norge. Jag berättade att brevet från mäklaren endast innehöll handlingar om lasten. Därefter fördes jag till min cell igen. Förhören fortsatte i sex dagar med samma frågor.”

Hamnade i norskt/tyskt fängelse

Därefter fördes Svante i bil till ett fängelse som han inte minns namnet på, men de körde ungefär en halvtimme från Victoria Terrasse.

Svante fortsatte sin berättelse:

”Här sattes jag i en cell som var lika liten som den förra, men nu tillsammans med två norrmän som hade misshandlats under förhören. Under tiden i fängelset fick jag besök av den svenska ambassadören i Oslo, Edelstam, som dock inte kunde göra något åt saken. Jag hade dömts till fängelse för smuggling eller försök till smuggling. Dag efter dag gick och jag undrade hur det här skulle sluta. Båten låg kvar, för Stanley kunde inte köra hem den själv.

Jag hade en del pengar med mej och dem fick jag behålla. Jag hade goda vänner inom sjöfartskretsar i Oslo och en av dem lovade att han skulle försöka muta den person som var ansvarig för fängelset. Jag lämnade över pengarna till min kontaktman och nästa dag kom en tysk och berättade att jag kunde lämna fängelset. Tyskarna bjöd på lastbilsresa till Akers brygge där min båt låg”.

Fängelsevistelsen stoppade inte Svantes fortsatta resor. Han och skutan seglade kriget ut på Norge med många resor till huvudstaden. Fram till sin pension fiskade han sedan hemmavid.